

МОДЕЛЬ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

MODEL OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

У статті обґрунтовано необхідність формування моделі функціонування підприємницького університету. Наведено та охарактеризовано завдання освітньо-наукової системи сучасної України, вирішення яких направлено на розвиток підприємницьких університетів. Запропоновано модель функціонування підприємницького університету з використанням процесно-орієнтовного підходу, в якій визначено взаємозв'язок між вимогами держави, ринку освітніх праці й ринку праці та оцінкою задоволеності споживачів освітніх та підприємницьких послуг. У розробленій моделі відображено взаємозв'язок основних компонент підприємництва: особистісної (здатності підприємців до інноваційної, ризикової діяльності), економічної (процесу отримання підприємницького доходу) та організаційно-економічної (формування і розвитку підприємницького стилю управління). Визначено основні процедури формування й розвитку підприємницького стилю управління.

Ключові слова: заклад вищої освіти, університет, підприємницький університет, освітня компонента підприємницької діяльності, економічна компонента підприємницької діяльності, модель функціонування підприємницького університету.

В статье обоснована необходимость формирования модели функционирования предпринимательского университета. Приведены и охарактеризованы задачи образовательно-научной системы современной Украины, решение которых направлено на развитие предпринимательских университетов. Предложена модель функционирования предпринимательского университета с использованием процессно-ориентированного подхода, в которой определена взаимосвязь между требованиями государства, рынка образовательных трудов и рынка труда и оценке удовлетворенности потребителей образовательных и предпринимательских услуг. В разработанной модели отражено

взаимосвязь основных компонент предпринимательства: личностной (способности предпринимателей к инновационной, рискованной деятельности), экономической (процесса получения предпринимательского дохода) и организационно-экономической (формирования и развития предпринимательского управления). Определены основные процедуры формирования и развития предпринимательского стиля управления.

Ключевые слова: учреждение высшего образования, университет, предпринимательский университет, образовательная компонента предпринимательской деятельности, экономическая компонента предпринимательской деятельности, модель функционирования предпринимательского университета.

The article substantiates the need to form a model of functioning of a business university. The tasks of the educational and scientific system of modern Ukraine, the solution of which is aimed at the development of business universities, are presented and characterized. A model of functioning of a business university is proposed using a process-oriented approach, which defines the relationship between the requirements of the state, the labor market and the labor market and the assessment of consumer satisfaction with educational and business services. The developed model reflects the relationship of the main components of entrepreneurship: personal (ability of entrepreneurs to innovative, risky activities), economic (the process of obtaining entrepreneurial income) and organizational and economic (formation and development of entrepreneurial management style). The basic procedures of formation and development of business style of management are defined.

Key words: institution of higher education, university, business university, educational component of entrepreneurial activity, economic component of entrepreneurial activity, model of functioning of business university.

УДК 378.1

DOI: <https://doi.org/10.32843/infracstruct40-85>

Бєлялов Т.Е.

к.е.н., доцент кафедри економіки та сфери обслуговування, Київський національний університет технологій та дизайну

Belyalov Talat

Kyiv National University of Technologies and Design

Постановка проблеми. Системні трансформації економіки й суспільства та перехід до економіки знань підвищують значення освітньої системи в суспільстві та економіці, що викликає необхідність адаптації закладів вищої освіти до мінливих вимог зовнішнього соціально-економічного середовища як на рівні країни в цілому, так і на рівні окремих освітніх установ. Сучасні університети розширюють та збагачують свої функції, які не тільки не обмежуються вирішенням завдань забезпечення економіки висококваліфікованими фахівцями, але й активізують діяльність в сфері науково-практичних досліджень та розробок, розвивають інноваційну діяльність, стають регіональними центрами підприємницької активності.

З огляду на вищевикладене актуалізується необхідність дослідження й наукового пошуку

перспективних і практично досяжних за сучасних умов підходів з формування ефективної моделі підприємницької діяльності закладів вищої освіти, яка передбачає здійснення інновацій в безпосередньому зв'язку з розвитком підприємницької діяльності університетів, необхідної, насамперед, для забезпечення їх виживання в ринковому середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Напрями та підходи щодо формування принципів функціонування підприємницького університету розкрито у наукових дослідженнях Г. Іцковця [1], Б. Кларка [2], Дж. Уільямса [3], Дж. Ропке [4], Дж. Субоцькі [5], А. Романовського [6], Г. ван Гинкеля [7], Г. Кукліна [8], І. Каленюк [9] та інших.

Незважаючи на велику кількість й широкий спектр публікацій, глибину наукового аналізу в них,

залишаються недостатньо дослідженими питання, що стосуються формування моделі підприємницької діяльності в освітньому процесі ЗВО на основі співвідношення інноваційної та підприємницької діяльності, що розглядаються як пов'язані між собою елементи.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження процесу формування моделі підприємницького університету з використанням процесно-орієнтованого підходу, спрямованого на підвищення задоволеності споживачів якістю освітніх послуг шляхом виконання їх вимог.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зарубіжний та вітчизняний досвід свідчить, що вирішення завдань розбудови сучасної конкурентної економіки та суспільства знань потребує оптимального використання новітніх моделей інноваційних процесів, важливою складовою яких виступають дослідницькі інноваційні університети. Такі заклади вищої освіти, працюючи у тісному партнерстві з державою й місцевим самоврядуванням та суб'єктами економічної діяльності, дедалі більше перетворюються на центри інноваційного розвитку, досягаючи значного прискорення процесів впровадження результатів досліджень і розробок у затребувані економікою технології, товари і послуги. З огляду на необхідність розбудови інноваційної економіки, а також зважаючи на соціально-економічні умови та специфіку освітньо-наукової системи сучасної України розвиток підприємницьких університетів вимагає вирішення таких завдань:

- створення сучасних навчально-дослідницьких центрів, що залучають до своєї роботи як науково-педагогічний персонал, здобувачів вищої освіти університетів, так і фахівців відповідних науково-дослідних установ із забезпеченням умов максимального використання для їх роботи наявної дослідної та навчальної інфраструктури;

- активізація діалогу між ЗВО, науковими установами, представниками бізнесу та державних органів з конкретних питань підвищення ефективності інноваційної діяльності;

- розширення автономії ЗВО та наукових установ як у здійсненні навчального процесу та досліджень, так і у сфері господарської діяльності;

- створення умов для максимально швидкої комерціалізації результатів перспективних досліджень і розробок, у тому числі за рахунок спрощення механізмів взаємодії нових і існуючих інноваційних підприємств з органами влади;

- широке залучення до практичної інноваційної діяльності здобувачів вищої освіти з відповідним коригуванням відповідних освітніх програм й планів;

- впровадження у освітні програми ЗВО окремих курсів та їх частин, що спрямовані на засвоєння студентами принципів й практичних прийомів сучасної підприємницької та інноваційної

діяльності, ознайомлення з прикладами економічно ефективного впровадження результатів досліджень;

- заохочення ініціатив здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників ЗВО, спрямованих на комерціалізацію результатів досліджень і розробок;

- активізація міжвузівського (у тому числі міжнародного) співробітництва у сферах інноваційної діяльності, пошуку та реалізації продуктивних в економічному плані ідей і напрямів досліджень;

- реалізація заходів, спрямованих на посилення ступеню визнання важливості інноваційної підприємницької діяльності в суспільстві.

Функціонування підприємницького університету відбувається з використанням процесно-орієнтованого підходу, спрямованого на підвищення задоволеності споживачів якістю освітніх послуг шляхом виконання їх вимог. Модель функціонування підприємницького університету з використанням процесно-орієнтованого підходу наведена на рис. 1.

Комплексна модель підприємницької діяльності в освітньому процесі заснована на системі управління інноваціями в ЗВО та відображає взаємозв'язок основних компонент підприємництва: особистісної (здатності підприємців до інноваційної, ризикової діяльності), економічної (процесу отримання підприємницького доходу), організаційно-економічної (формування й розвитку підприємницького стилю управління).

Так, на рівні особистісної компоненти підприємницької діяльності у ЗВО розглядається участь науково-педагогічного персоналу університету в міжнародних програмах та грантах, що пов'язано з необхідністю фінансового забезпечення власних наукових досліджень, результати яких можуть бути використані при наданні освітніх послуг в якості практичного прикладу. Також до даного рівня відносяться особистісні контакти адміністративно-управлінського персоналу та науково-педагогічного персоналу з представниками підприємств, що реалізуються через консультації для вирішення існуючих проблем на підприємствах, через залучення працівників підприємств до участі в освітньому процесі з метою скорочення розриву між теорією і практикою професійної діяльності; організація у напрямку власних наукових інтересів кафедрами ЗВО спільних конференцій, тематичних круглих столів, практичних семінарів з кафедрами інших університетів, студентами, представниками бізнес-спільноти, адміністрацією регіону, що дозволяє не тільки здійснювати вигідне фінансове співробітництво, але й розвивати професійні навички та знання здобувачів вищої освіти в конкретному напрямку їх майбутньої професійної діяльності та слугує для підприємств «оглядовим майданчиком» їх майбутніх співробітників.

Рис. 1. Модель функціонування підприємницького університету

Безсумнівно, така діяльність на рівні окремої особистості, що схильна до підприємницької діяльності у ЗВО, повинна підтримуватися й заохочуватися керівництвом університету, тобто ініціюватися на організаційному рівні. Формування і розвиток підприємницького стилю управління є можливим за допомогою наступних процедур:

- розробки місії, доведення її до відома всіх співробітників та науково-педагогічного персоналу ЗВО з метою її реалізації за допомогою вибудовування науково-підприємницької діяльності відповідно до прийнятих ними принципів;
- розробки, прийняття й реалізації концепції інноваційної освіти, що передбачає спеціалізацію НПП за напрямками «виробництво знань» – академічна наукова кар'єра та «прикладні дослідження» – підприємницька діяльність, що спрямована на надання консалтингових послуг;
- організації департаменту науково-підприємницької роботи з виділенням напрямків «координація прикладних досліджень», «академічні наукові дослідження», «студентське наукове співтовариство» за допомогою фінансової винагороди їх учасників відповідно до положень Програми підвищення академічної активності НПП;
- розробки механізму стимулювання академічної наукової діяльності НПП за рахунок встановлення надбавки за результатами наукової роботи;
- розвитку відносин партнерства з корпоративним оточенням ЗВО, адміністрацією та місцевими властями регіону з метою формування пакету замовлень на науково-дослідні роботи;

– інвестування в постійне підвищення кваліфікації НПП з метою використання інноваційних підходів й методів як в освітньому процесі, так і в прикладних дослідженнях.

Отже, сукупність особистісної та організаційно-економічної компоненти та їх інтеграція з системою управління інноваціями в освітньому процесі дозволяє створити умови для розвитку економічної компоненти підприємницької діяльності університету шляхом задоволення соціально-економічних інтересів споживачів результатами науково-підприємницької діяльності, забезпечення руху товарів й послуг від виробника до споживача з метою отримання доходу ЗВО та подальшого його розподілу між учасниками процесу створення інноваційних освітніх послуг.

Висновки з проведеного дослідження. Розуміння інновацій в освітньому процесі як джерела стійкого розвитку ЗВО дозволяє визначити його підприємницьку діяльність. За змістом ця інноваційно-господарська діяльність спрямована на підвищення ефективності освітнього процесу та якості освітніх послуг в результаті управління ключовими факторами конкурентоспроможності та виробничими ресурсами.

Запропонована модель функціонування підприємницького університету в освітньому процесі ЗВО заснована на процесно-орієнтованому підході, що направлена на постійне інноваційне вдосконалення процесів. У розробленій моделі відображений взаємозв'язок основних компонент

підприємництва: особистісної (здатності підприємців до інноваційної, ризикової діяльності), економічної (процесу отримання підприємницького доходу) та організаційно-економічної (формування і розвитку підприємницького стилю управління).

Використання запропонованої моделі в практичній діяльності вітчизняних ЗВО дозволить: посилити провідну роль керівників ЗВО та регламентувати відповідальність всіх співробітників в забезпеченні результатів освітнього процесу; посилити інформаційну відкритість політики менеджменту ЗВО та цілей прийнятих рішень; розвинути науково-дослідницьку діяльність як необхідну складову забезпечення освітнього процесу та вдосконалення сфери економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ицковиц Г. Тройная спираль. Университеты – предприятия – государство. Инновации в действии: монография / Г.Ицковиц; пер. с англ. под ред. А.Ф.Уварова. – Томск: изд-во Том. гос. ун-та систем упр. и радиоэлектроники, 2010. – 237 с.

2. Clark Burton R. Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation. IAU PRESS. ISSUES IN HIGHER EDUCATION / Wagon Lane, Bingley BD16 1WA. – U.K.: Emerald Group Publishing Limited. Howard House, 2008. – 164 p.

3. Williams G. The Enterprising University: Reform, Excellence and Equity/ Edited by Gareth Williams. Buckingham [England]; Philadelphia, PA: Society for Research into Higher Education: Open University Press, 2003. – 193 p.

4. Röpke J. The Entrepreneurial University, Innovation, academic knowledge creation and regional development in a globalized economy / Röpke J. // Working Paper Department of Economics, Philipps-Universität Marburg, Germany,

5. Subotzky G. Alternatives to the Entrepreneurial University: New Modes of Knowledge Production in Community Service Programs / Subotzky G. // Higher Education, December 1999. – Vol. 38. – No. 4. – Pp. 401–440.

6. Романовський О.О. Феномен підприємництва в університетах світу: монографія / О.О. Романовський – Вінниця: Нова Книга, 2012. – 504 с.

7. Г. Ван Гинкель. Университет XXI в.: задачи, проблемы, возможности и менеджмент / Г.ван Гинкель // Вестник высшей школы (Alma Mater).–2008. № 1. – С. 41-49.

8. Каленюк И.С., Куклин О.В. Развитие высшего образования и экономика знаний. – М.: Новое знание, 2014. – 383 с.

9. Каленюк І.С. Підприємницькі університети в глобальному освітньому просторі / І.С. Каленюк, А.Л. Дяченко // Міжнародна економічна політика. – 2016. – №2 (25). – С. 6–22.

REFERENCES:

1. Itskovits, G. (2010). Troynaya spiral'. University – predpriyatiya – gosudarstvo. Innovatsii v deystvii [Triple spiral. Universities – enterprises – the state. Innovation in action]: monografiya / G.Itskovits; per. s angl. pod red. A.F.Uvarova. – Tomsk: izd-vo Tom. gos. un-ta sistem upr. i radioelektroniki. – 237 s.

2. Clark Burton R. (2008). Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation. IAU PRESS. ISSUES IN HIGHER EDUCATION / Wagon Lane, Bingley BD16 1WA. – U.K.: Emerald Group Publishing Limited. Howard House. – 164 p

3. Williams G. (2003). The Enterprising University: Reform, Excellence and Equity/ Edited by Gareth Williams. Buckingham [England]; Philadelphia, PA: Society for Research into Higher Education: Open University Press. – 193 p

4. Röpke J. The Entrepreneurial University, Innovation, academic knowledge creation and regional development in a globalized economy / Röpke J. // Working Paper Department of Economics, Philipps-Universität Marburg, Germany,

5. Subotzky G. (1999). Alternatives to the Entrepreneurial University: New Modes of Knowledge Production in Community Service Programs / Subotzky G. // Higher Education, December – Vol. 38. – No. 4. – Pp. 401–440.

6. Romanovskiy O. O. (2012). Fenomen pidpriemnytstva v universytetakh svitu [The phenomenon of entrepreneurship in the world's universities]: monohrafiia / O. O. Romanovskiy. – Vinnytsia: Nova Knyha. – 504 s.

7. G. Van Ginkel'. (2008). Universitet KhKhl v.: zadachi, problemy, vozmozhnosti i menedzhment [University of the XXI century: tasks, problems, opportunities and management] / G.van Ginkel' // Vestnik vysshey shkoly (Alma Mater). № 1. – S. 41-49.

8. Kalenyuk I.S., Kuklin O.V. (2014). Razvitie vysshego obrazovaniya i ekonomika znaniy [Development of higher education and knowledge economy] – M.: Novoe znanie. – 383 s.

9. Kaleniuk I.S. (2016). Pidpriemnytski universytety v hlobalnomu osvithomu prostori [Entrepreneurial universities in the global educational space] / I.S. Kaleniuk, A.L. Diachenko // Mizhnarodna ekonomichna polityka. – №2 (25). – С. 6–22.